

Update onderzoek Hoogbegaafdheid en Dyslexie

In de afgelopen jaren bent u betrokken geweest bij het Hoogbegaafdheid en Dyslexie (HBDYS) onderzoek van de Universiteit Utrecht. Via deze weg willen we u graag op de hoogte brengen van de vorderingen van het onderzoek, praktische en wetenschappelijke output en nieuwe ontwikkelingen.

Data verzameling 2013-2014 afgerond

De dataverzameling voor het HBDYS onderzoek bij kinderen in de eerste twee brugklassen van het voortgezet onderwijs is inmiddels afgerond. In april zijn de laatste kinderen getest en van mei t/m juni is de data verder verwerkt. Via deze weg willen we graag nogmaals alle ouders, kinderen en scholen bedanken voor hun inzet en betrokkenheid bij het onderzoek. De kwaliteit en omvang van de dataset zijn goed en wij zijn ervan overtuigd dat hier wederom veel nieuwe kennis over de relatie tussen hoogbegaafdheid en dyslexie uit voort zal komen.

Voorlopige resultaten

Om alvast meer inzicht te krijgen, hebben afgelopen voorjaar 8 masterstudenten en 1 bachelorstudent hun scriptie mogen schrijven op de data uit het voortgezet onderwijs. De belangrijkste vraag die we hiermee wilde beantwoorden was of Engels, als moderne vreemde taal, een signaalfunctie zou kunnen vervullen bij het herkennen van 'gemaskeerde' dyslexie bij hoogbegaafde kinderen.

Uit de resultaten van de scripties bleek dat hoogbegaafde kinderen met (aanwijzingen voor) dyslexie gemiddeld genomen even goed scores op Engelse taalvaardigheid als gemiddeld ontwikkelende kinderen. Dit is opvallend aangezien dezelfde kinderen op Nederlandse taalvaardigheid scores laten zien die duidelijk lager zijn dan die van gemiddeld ontwikkelende kinderen maar wel iets hoger dan van gemiddeld intelligente kinderen met dyslexie.

Dit lijkt erop te wijzen dat de Engels taalvaardigheid over het algemeen niet geschikt zal zijn voor het herkennen van dyslexie bij hoogbegaafde kinderen. Hiervoor is een tweetal verklaringen te bedenken. Ten eerste komen kinderen tegenwoordig al op veel jongere leeftijd in aanraking met het Engels, via computer/tv en ook op school, waardoor hun kennis van de taal bij aanvang van systematisch onderwijs al veel groter is dan 10 of 20 jaar geleden het geval was. Hierdoor leren kinderen de taal in eerste instantie door ernaar te luisteren alvorens te gaan lezen ('learning to read'), terwijl het Engels vroeger geleerd werd door vanaf het begin het lezen en luisteren te combineren ('reading to learn'). Reading to learn werkt over het algemeen nadelig voor kinderen met dyslexie, omdat hun zwakte nou eenmaal in het lezen en spellen ligt. Vroege ervaringen met een andere taal kunnen dus juist positief uitpakken voor deze kinderen. Dat geldt zeker voor hoogbegaafde kinderen met dyslexie. Zij kunnen tijdens het luisteren naar Engels hun woordenschat en algemene kennis extra snel uitbreiden en later inzetten bij de Engelse les ter compensatie van hun zwakkere lees- en spellingvaardigheden. Daarnaast leent het Engels zich voor een specifieke vorm van compensatie, genaamd orthografische compensatie. Bij orthografische compensatie is een kind in staat reeksen letters te onthouden en in één keer te verwerken tijdens het lezen, waardoor woorden sneller herkend worden dan wanneer woorden letter voor letter ontcijferd moeten worden. Vanwege de vaak grotere geheugencapaciteit van hoogbegaafde kinderen zou verwacht kunnen worden dat deze kinderen meer en grotere reeksen letters kunnen onthouden en deze vaardigheid kunnen inzetten tijdens het lezen.

Aanvullende dataverzameling 2014-2015

Mede op basis van deze onverwachte resultaten zal in de herfst van 2014 en het voorjaar van 2015 aanvullende data worden verzameld bij dezelfde groep kinderen. Deze aanvullende dataset zal vooral gericht zijn op andere moderne vreemde talen, zoals Frans en Duits, waarmee kinderen over het algemeen minder snel op systematische wijze in aanraking komen voordat zij naar de middelbare school gaan. Daarnaast willen we meer weten over de cognitieve factor 'visual attention span' (VAS). VAS heeft betrekking op de hoeveelheid letters die een persoon in één oogopslag tegelijkertijd kan verwerken. Volgens de literatuur is een geringe VAS, naast een fonologisch tekort, een extra risicofactor voor dyslexie. Deze vaardigheid zou echter ook een rol kunnen spelen bij compensatie van onderliggende tekorten van dyslexie en maskering van lees- en spellingproblemen.

Aangezien het om een korte aanvullende testbatterij gaat, zal de testafname maximaal 30-40 minuten duren per kind. Met ouders die afgelopen jaar tijdens de aanmelding hebben aangegeven dat hun kind benaderd mag worden voor vervolgonderzoek zal in de herfst opnieuw contact worden opgenomen.

Samenwerking met UvA

Per april 2014 is de Universiteit Utrecht (UU) voor het HBDYS onderzoek een samenwerking aangegaan met de Universiteit van Amsterdam (UvA). Projectleider Sietske van Viersen is voor drie jaar fulltime aangesteld als AiO aan de Universiteit van Amsterdam, waar zij zal werken aan haar proefschrift over de vroege ontwikkeling van dyslexie en dyslexie bij hoogbegaafde leerlingen. Vanuit de UvA wordt zij hierbij begeleid door Prof. Peter de Jong en Dr. Elise de Bree en vanuit de UU door Dr. Evelyn Kroesbergen. De veiligheid en anonimiteit van de tot dusver verzamelde data zijn uiteraard gewaarborgd en blijven in handen van de UU.

Eerste publicaties

In juni 2014 is in Journal of Learning Disabilities de eerste officiële wetenschappelijke publicatie van dit project verschenen, genaamd High Reading Skills Mask Dyslexia in Gifted Children. In de bijlage vindt u een digitale versie van het artikel. Hierbij willen we u echter wel vragen het document niet verder te verspreiden in verband met strikte copyright regels.

Verder is in December 2013 een kort artikel verschenen in Gifted@248, een magazine over (hoog)begaafde kinderen. Ook hiervan vindt u een digitaal exemplaar in de bijlage.

En onlangs heeft Trouw ook aandacht aan dit onderwerp besteed, zie ook de bijlage.

We hopen dat u deze update met interesse hebt gelezen. Uiteraard zal deze ook verschijnen op onze website (<http://edugate.fss.uu.nl/Onderzoek-Leerproblemen/>). U kunt onze vorderingen blijven volgen via de website. Voor vragen of opmerkingen kunt u ons bereiken via hbdys@uu.nl <<mailto:hbdys@uu.nl>>.

Sietske van Viersen, MSc. (S.vanViersen@uva.nl)
Dr. Evelyn Kroesbergen (E.H.Kroesbergen@uu.nl)
Dr. Elise de Bree (E.H.deBree@uva.nl)